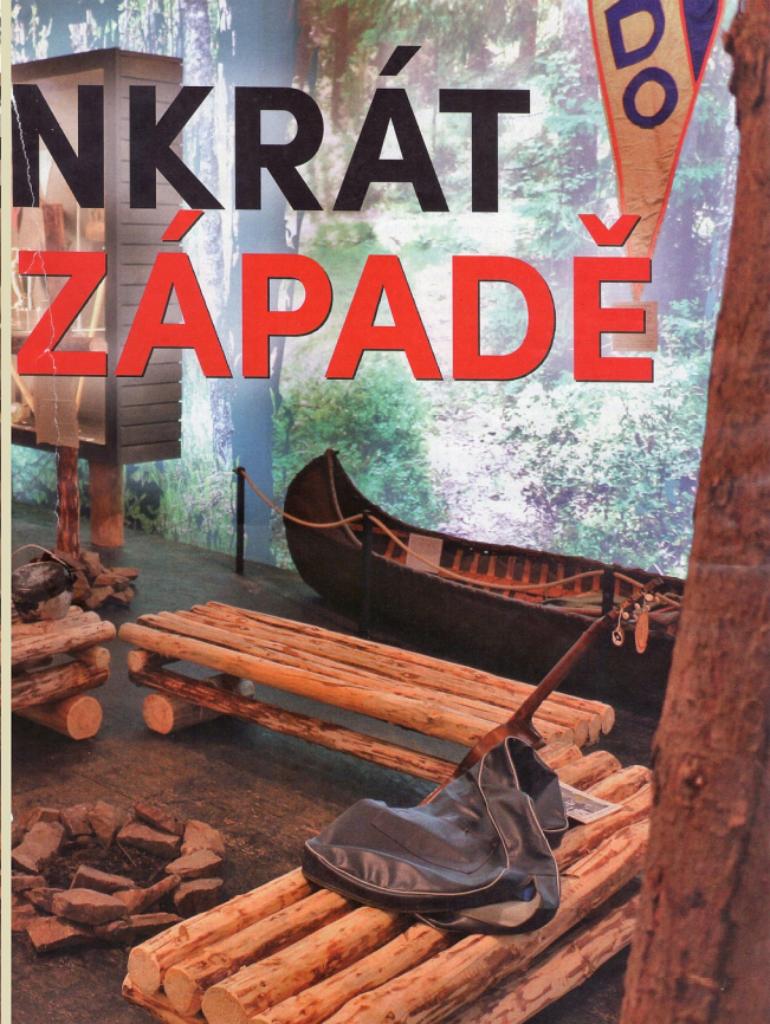


TEN KRÁT NA ZÁPADĚ

Co je tramping? Zdivočelý skouting, hra na kovboje a indiány, sport, subkultura, nebo spočinutí daleko od hlučícího davu? Dnešního psance to nezajímá. Dostal zvadlo na potlach, sbalí si usárnú a vyrazí do přírody. Stejně jako jeho praděd v osadě Ztracená naděje před sto lety. Tramping je živá paměť národa.

text: Tomáš Čechtík s využitím knihy Jana Pohunka. Přebrala Století trampingu
foto: Výstava Století trampingu – Národní muzeum, repro z knihy Století trampingu



Tramp, anglicky tulák, bezcílný cestovatel pěšky. Název pro výletníky, pěstující weekendy a tábory v přírodě, na rozdíl od skautů velmi volného rázu.“ Potud Massarykův slovník naučný. Fenomén výletů do přírody rozvíjeli v zemích Koruny české před první světovou válkou především sokolové (ti slovo „výlet“ pro češtinu objevili) a rovněž čeští skauti – junáci. Duchové volnější, jinž byl skautský rovnosť příliš těsný, dali organizaci vale a vyráželi za město jen se svým děvčetem a s partou kamarádů. Takzvaná slušná společnost je překlila na „divoké skauti“ a zahlížela na ně jako na osoby pohlavne nevázané a přiležitostně kriminální. Spisovatel Eduard Storch vylíčil trampy takto: „Tito pak nemůží se chovati, ničí přírodu, zapalují nebezpečné ohně, kradou dříví a brambory a plodí jen ostudu – i když třeba navléknou si skautské koše.“

✓ Lidé jim říkali „divocí skauti“, ale postupem času se ujalo oslovení „trampové“.

Mezi nejstarší české trampske osady patřila Ztracená naděje. Vznikla v divoce rozervaném vltavském údolí Svatojánských průdův v roce 1918, první zápis z osadní kroniky pochází z roku následujícího. Tehdy přišel mezi osadníky devatenáctiletý písničkář Jarka Mottl. Jako „vstupné“ napsal text písni Vzáří červánků, slágru, který se vzápětí rozletěl všemi táboraři. Jeho kolega Josef Peterka (Bob Hurikán), autor evergreenu Rikitardo, se proslavil také Dějinným trampingem. O Ztracené píše: „Byla vzorem toho, jak má vypadat osadní život. Zpočátku se u ohnů četly spisy Maye nebo Londona, později se zpívalo, dále se pořádaly nejrůz-

nější zábavy. Vždy byly plné těžko napodobitelné originality, ať se jednalo o potlach, maškarní mumraj v lese, tanecní věnečky pro změnu v salonním obleku, cirkusy, nebo improvizované kabarety.“

Vášeň rudých retů

Kytara, již se říkalo pádlo, je symbolem trampingu dodnes. Bývala malovaná a ověnčená příběhy. Národní muzeum například přechovává kytaru s barevně vyvedeným kanadským jízdním policistou. Po válce ji přivezl z Německa ruský poručík, prodal ji náčelníkovi plzeňské sokolské župy a od něho ji dostal k svatbě tramp a muzikant Bohumil Röhricht (Běda Šedifka).

Zpěv k posezení u ohně vždycky patřil. Trampové záhy přešli od dobových slágrů k vlastním písničkám v předlouhé škále od sladkobolných odrhovaček po evergreeny. Soubor Kocourkovští učitelé parodoval



Spisovatel Jaroslav Foglar (Jestřáb) (1907–1999)

Zřejmě nejvlivnější český autor píšící pro mládež. Od 20. let člen Junáka, většinu života vedl „Dvojku“, 2. pražský oddíl. V roce 1934 vyšel jeho první román Přístav volá, po němž následovaly Boj o první místo (1936), Hoši od Bobří řeky (1937) atd. Lov „bobříků“ je ne-smrtelná hláška, například dnešní žáci se účastní soutěže Bobřík informatiky. Foglar vydal desítky románů, komiksů a táborských příruček a kromě toho organizoval úspěšné čtenářské kluby Časopisu Mladý hasič a v před. Hřebí jeho dila střídavě zakazovala a zase povolovala.

píše Teskně hučí Niagara a mladičká Ljuba Heřmanová ji poprvé uvedla v roce 1932 jako součást revuální operety Trampské milování.

Svatý oheň stmeluje

Bob Hurikán psal také levné dobrodružné čtivo (ROMÁNY DO KAPSY, Rodokapsy) a kromě toho se od roku 1930 v měsíčníku Naše osady vymezoval proti čtrnáctideňníku Tramp, údu Družstva trampů komunistů. V něm vystupoval nejaktivněji Géza Včelík, autor hymny z roku 1922 Srdce trampů (Vlajka bratrů Františka a Jana Kordy vznikla o sedm let později). Česko byl opicovatelský, očkovatelský a osvětovatel, nejvýraznější člen trampske levicové avantgardy. První sloky Srdce hovoří za vše: „Hoj, trampové a piráti, / hoj, staří vliči s oslehanou tváří. / Hoj, duše stvané, hoj, věční proletáři. / Temné dálky zplyň nás exotikou zlatých par / v vlajce naší tuláckou vztýčili jsme na stožár.“

KYTARA VYROBENÁ ROKU 1923

v Chomutově firmou E. Glassl. Hrál na ni místní tramp Unkas z Osady hvězd.



Bob Hurikán

Tele, nebo mrtvý dítě?

Bob Hurikán dělí pravěk trampingu na dobu „cowboyskou“ a kanadskou. Táborníci a tuláci všeho druhů navazovali nejen na zmiňované mayovky a londonovky, ale také na záplavu dobrodružných filmů. O prázdninách v roce 1919 běžel v Lucerně seriál z Divokého západu Červené eso. Měl 32 dílů, hrály se po třech a bylo nabito. Ze stříbrného plátna štěkaly rovněž kolty Toma Mixe. První představitel amerických kovbojů se do poloviny 30. let proštírel více než třemi stovkami westernů.

Odtud se odvíjel jazyk českých trampů. Jan si říkal John, Marie zase Mary a podle indiánek to byla jeho squaw. Čundráci nejezdili na Vltavu, Berounku, Sázavu a Kocábu, nýbrž na Velkou, Starou, Zlatou a Hadi



řeku. Nosili kanady, pumpky, stetsony, khaki košile, ovočkovány opasky, tesáky a tu a tam i revolvery, ty většinou jen pro okrasu. Po roce 1921 armáda rozprodala přebytky zboží civilistům. Do výzbroje trampů přibyl polní vařič italských horských pluků, ešus zvaný masarykáč, plechová pánev a impregnované celty, z nichž se skládal stan.

Trampští intelektuálové patřili většinou k levici, o čemž svědčí první redakce Trampa z roku 1929. Kromě Gézy tam přispívali například Norbert Fryd, S. K. Neumann a dramatik Milan Jariš, z malířů Josef Lada nebo Vlastimil Rada. Měsičník Naše osady nejdříve tiskl peprné fóry („Jarmilko, tys jako proutek – každej tě vohne!“), pod Hurikánem se však proměnil v „truc časák“ s heslem: „Politika do trampingu nepatří!“ Marxismus podle něj znásilňoval ideály hnuti. Komunisté se

v přírodě údajně opijeli, tropili výtržnosti a uráželi obyvatele. Svatý oheň stmeluje, třídní nenávist rozešťtvává.

Oba tábory smířil až zákon zemského prezidenta Hugo Kabáta z 9. dubna 1931. Stíhal „společné táboření osob různého pohlaví ve stanech a chatách, vyjímaje táboření rodinné“. Tresty byly drakonické, pět tisíc korun pokuty nebo dva týdny ve vězení. Na obálce Trampa perlustroval strážník dvojici batolat odlišného pohlaví: „Máte oddací list?“ Odpor podpořili ně-

Batoh vlekl leda padour (měšťák), pravověrný se pyšnil teletem, rakouskou vojenskou tornou s příslušným osrstěním. Jiný zase neudělal krok bez báglu, nazvaného podle písmen U.S. na viku „usárna“. Patřil k výstroji americké armády v první světové válce a trampska poetika se na něm vy rádila. Nazýval se úeska, uzda, usranec, hadraplán, špekuřt nebo mrtvý dítě.

Amerika, romantika a slovní hříčky inspirovaly také názvy trampskej osad. Namátkou: Fort Adsamson, Grey Grizzly, Mississippi, Pistolníci, Kamarádi dlouhých cest, Brdlajf... Spalo se pod šírákem nebo v horádích o jedné místnosti s kavalcem a kamny, později i v noblesnějších srubech, a dokonce usedlostech. Příkladem může být statek Fort Hazard v jižních Čechách, sídlo osady Zlatý klíč s bratry Ryvolovými.

mečti sociální demokraté a předpis byl v roce 1935 zrušen.

Pozdravuj moje lesy...

Hurikán byl rovněž členem Brdské partyzánské zimní brigády. Jeho lidé spolupracují s osadou Polárka například předávali zprávy o děni na vojenském letišti pod vrchem Hejlák, které v letech 1941–1942 vybudovali nacisté. Hurikán seděl v roce 1945 na Pankráci, a tam tamy dokonce rozesly, že má být 9. května popraven.

jenž místo kata prý vstoupil do cely sovětský voják. Příběh se ovšem až příliš podobá rodokapsovým happy endům. Rozsah Hurikánova odboje zatím nikdo nezmapoval.

Na poprvé skutečně skončili dva proslulí trampové z Brd, Jaroslav Krsek (Jerry Packard) a Ladislav Brožek (Billy Broches). Packard ustál v roce 1928 na osadě El Paso, dodnes navštěvované na hřebeni mezi Řevnicemi a Mníškem, Brdskou zimní armádu. Sdružení čítalo ve vrcholné éře více než 150 členů, rozdělených do pluků. Tvrďá jádro představovali Brdští supové, štamgast hospody U Zrzavého pavlána ve vsi Halouny. I ta je stále v provozu. O rok později supové táhli za nejnižších českých teplot (rekord -42,2 °C) přes celé Brdy. Packard za války vydával ilegální noviny a vyráběl falešné doklady. Bachaři ho 21. února 1943 umučili v Osvětimi, a to tak, že ho v horečkách při zápalu plic polévali ledovou vodou.

Jeho kamarád a „voják“ Brdské zimní armády Broches zpíval a nahrával s Dickey



Boxer Vilém Jakš (1910–1943)

Jeden z nejvýznamnějších trampů-sportovců. Vyučil se čalouníkem, boxoval v klubu Český lev Praha. Na Sázavě si postavil chatu Kansas. Profesionál a několikanásobný mistr ČSR ve střední váze boxoval v Paříži v roce 1935 s Francouzem Marcelmem Thilem o titul mistra světa. V předposledním kole vzdal. Za války létal jako palubní střelec u 311. československé bombardovací perutě RAF. Jeho letoun byl 21. srpna 1943 sestřelen nad Biskajským zálivem a posádka zahynula. Jaroslav Soukup o něm natočil film Pěsti ve tmě.



Poslanec Leopold Hofman (Hofik) (1913–1990)

Clen ostrej levicových Spartakových skautů práce, později tramp. S kamarády z jižních Čech, spisovatelem Norbertem Frýdem (Norou) a fotografiem Ottou Seppem (Otyškou), se toulal kulterní Vitavy. Bojoval jako interbrigadista ve španělské občanské válce. Po návratu do Čech v roce 1941 ho zatklo gestapo. Přežil Mauthausen i vězení v 50. letech, v další dekadě se stal poslancem Národního shromáždění a členem ÚV KSC, po nesouhlasu se vstupem sovětských vojsk přešel do disantu a krátit si čas rezbařstvím na své chatě na Stropniči.

Club Triem jazzové písničky a také válečný ragbyovou ligu za Slavii Praha. Za šíření protinacistických letáků zemřel v Berlíně-Plötzensee 11. ledna 1943. Několik hodin před popravou napsal manželce Pavle (Saxon) a jedenáctiletému synovi Jiřímu: „Pozdravuj moje lesy, moje milá, a všechny kamarády trampy, všem posílám kus svého srdce ... Schází mi moje kytara a naše písničky, Tvoje dlaň a můj malý...“

Velká dynamitová show

Nacisté pronásledovali trampy za poškozování Ríše, život v přírodě jim nevadil. Zocelování naopak drželi v úctě.

Psanci se shodují na tom, že nejvíce po nich šel režim v 50. a po krátkém tání zejména v 70. letech. Paranojisti souzruži nevěřili, že staví osady pro vše samu, báli se, že tam budou kout protisocialistické píkly. Ve roce 1976 proti trampům zahájili monstrózní akci Hurikán. Bob by měl z jejího názvu radost, jenže se na to naděleni díval už jedenáct let shora. Likvidaci kempů, srubů a totemů za pomocí výbuš-

nin trampové s humorem sobě vlastním překřtili na Velkou dynamitovou show.

Lesníci se na ní odmítali podílet, což eštěbáci trpce neslídí. Ve zprávě z Rakovníka 10. května 1976 žehrají: „Hajný Frýberk dle vyjádření orgánů VB nespolehlivý, k příslušníkům StB neupřímný a v ničem se jím ohledně chování trampsckých skupin nesvěřuje. Bydlí v Horní Rudě a s trampi (!) dobře vychází. Nechává si od nich platit v restauraci apod.“

Jednou z obětí normalizace byl trampový dělník, básník, vydavatel a iniciátor alternativní kultury Stanislav Zárybnický (Houla). Festival Porta věnovaný folku, country a trampske písni provázel oficiální zpravodaj Portýr. Houla publikoval satirizující Popotýr a vyjadřoval se v něm k textům, které cenzuru do Portýra nepustila. Od roku 1972 vydával s Vladimírem Synáčkem (Ríkem) po dobu deseti let časopis Dým a díky systému opisovačů dosáhl nakladu 2000 kusů. Obsah tvorila mimoto jeho Houlová poezie i próza. StB měl trvale v patách a postih za podpis petice Několik vět byl poslední kapkou. Dne 11. prosince 1989 skončil v Brdech pod košem rychlíku.

V poslední básní si přál, aby trampové jeho jméno zapomněli. Opak se stal pravdou. Kamarádi pořádají každoročně Houliaď, tradiční oheň, který plane na jeho památku. Dáje se tak o nohách všechny po dnu jeho narození (19. února 1952). Letos se jich sešlo 66. Pro hnutí je typické. Nejen život v drsné přírodě, ale také symbolika (ohně, písni, totemy) a sloni paměť. Trampové dnes žijí stejně jako před sto lety na Ztracence. Pro současný svět hynoucí na klipovitost je to lék.



Sportovec Emerich Rath (Sedý vlk) (1883–1962)

Nejdramatičtější český tramp německé národnosti. Člen posázavské osady Ajax. Příručí zelezárství U Rotta. Hrál fotbal za DFC Prag a hokej za DEHG Prag. Vegetarian, v Německu vyhrával chodecké závody na 50 km s 30 kg vojenský výzbroje (rekordní čas 6:13). Mistr Království českého v běhu na lyžích 1907, maratonský běžec na OH 1908 v Londýně a OH 1912 ve Stockholmu (čas 3:37:03). Mistr Německa v běhu v těžké váze z roku 1912.

O rok později se účastnil závodu v běhu na lyžích v Krkonoších a podílel se na pokusu o záchrannu Bohumila Hanče a Václava Vrbatý. Ve filmu Synové hor z roku 1956 byl navzdory odporu proti nacismu představen jako arrogáント nacionálnista. Po únoru 1948 přišel o obchod s táborskými potřebami a dožil v bídě.



Stanislav Zárybnický